

Részletek

az

Országgyűlés Környezetvédelmi Bizottságának 567-es számú tárgyalótermében,

2006. május 25-én 13 órakor

tartott

a

GM-növények hazai engedélyezéséről szóló kerekasztal-beszélgetés (7)

hozzászólásaiból

Szerkesztette:

Darvas Béla

Budapest

2006

Tartalomjegyzék

<i>Meghívó</i> _____	3
<i>Résztevők listája</i> _____	4
<i>A Géntechnológiai Hatóság véleménye a hazai koegzisztencia szabályozásról</i> (Akácza Béla)___	5
<i>A hazai koegzisztencia szabályozás szakhatósági szempontjai</i> (Homoki Hajnalka)_____	6
<i>Az IFOAM EU-csoport véleménye a GM-növények engedélyezéséről és a koegzisztenciáról</i> (Ács Sándorné) _____	7
<i>A bécsi koegzisztencia konferencia szakhatósági tapasztalatai</i> (Homoki Hajnalka) _____	8
<i>A bécsi koegzisztencia konferencia tapasztalatai a vetőmagtermesztők szempontjából</i> (Hullán Tibor és Ruthner Szabolcs)_____	9
<i>Koegzisztencia, avagy a választás szabadsága</i> (Móra Veronika)_____	10
<i>A Greenpeace akciója és utóélete</i> (Nemes Noémi) _____	11
<i>A GM-élelmiszerek és az egészségünk</i> (Bardócz Zsuzsa és Pusztai Árpád) _____	12
<i>Az Egészség és a Környezet konferencia GM-élelmiszer panelbeszélgetése</i> (Pusztai Árpád) _	13
<i>Egy formális szakbizottság tagjának valóságos dilemmája – Codex Alimentarius Magyar Nemzeti Bizottság, Biotechnológiával Előállított Élelmiszerek Szakbizottsága</i> (Darvas Béla) _____	14
<i>A Joint International GM Opposition Day hazai eseményei III.</i> (Bauer Lea)_____	15
<i>Független vs. ipari kutatás</i> (Darvas Béla) _____	16

Meghívó

az Országgyűlés Környezetvédelmi Bizottságának 567-es számú tárgyalótermébe
(az Országgyűlés Irodaháza, Budapest Széchenyi rakpart 19; a Margit-híd pesti hídfőjénél – bejárat a Duna felől)
2006. május 25-én 13 órakor kezdődő

a

GM-növények hazai engedélyezéséről szóló kerekasztal-megbeszélésre (7).

Szakterületi összefoglalók (első, nyilvános rész – levezető Darvas Béla):

(1) A hazai koegzisztencia szabályozásról II. (folytatás)

Homoki Hajnalka⁺: a KvVM álláspontja (5 perc)

Ács Sándorné: az ökológiai természetők nemzetközi szervezetének véleménye (5 perc)

(2) Az április 4-6-ai, bécsi koegzisztencia-konferencia tapasztalatai (http://www.a-e-r.org/fileadmin/user_upload/MainIssues/AgricultureRuralDevelopment/OGM/Agenda-en.pdf)

Homoki Hajnalka⁺: A KvVM megítélése szerint (5 perc)

Hullán Tibor⁺ és Ruthner Szabolcs⁺: A vetőmag-termelők szempontjából (5 perc)

Móra Veronika^o: A civilszervezetek észrevételei (5 perc)

(3) GM-élelmiszerek

Nemes Noémi^o: A *Greenpeace* akciója és utóélete (5 perc)

Bardócz Zsuzsa és Pusztai Árpád: GM-élelmiszerek és az egészségünk (5 perc)

Pusztai Árpád: A május 18-ai élelmiszerbiztonsági GMO-fórum tapasztalatai (5 perc)

(http://mn.mno.hu/index.mno?cikk=355977&rvt=5&rvt2=29&pos=120&s_text=K%F3ka+J%E1nos&s_texttype=&norel=1&pass=6)

Darvas Béla: Egy formális szakbizottság tagjának valóságos dilemmája – *Codex Alimentarius* Magyar Nemzeti Bizottság, Biotechnológiával Előállított Élelmiszerek Szakbizottsága (5 perc)

(4) GM-növények engedélyezésével kapcsolatos események

Bauer Lea: A *Joint International GM Opposition Day* hazai eseményei III. (5 perc)

Márai Géza: A *JIGMOD* bécsi eseményei (5 perc)

Megjegyzés: Az ülésen hangfelvétel készülhet. Megfigyelői státuszú tagjaink⁺ és vendégeink^o (csak ülésünk első részén vehetnek részt).

Hozzászólások (második, zárt rész – levezető Illés Zoltán).

Balla László: A Mindentudás Egyeteme növényi géntechnológiával kapcsolatos előadása –

<http://www.mindentudas.hu/balazservin/20060403balazs1.html>;

<http://index.hu/velemenyl/olvir/molekula/>; <http://www.matud.iif.hu/06apr/13.html> (5 perc)

Darvas Béla: Viszonyulások a mezőgazdaságot érintő környezettudományi kutatásokhoz (5 perc)

Koegzisztencia-szabályozás

Meghívottak: Akác Béla⁺, Ángyán József, Bohus Anita^o, Bakonyi Gábor, Békési László, Bumbulucz László^o, Dömölki Livia^o, Fidrich Róbert^o, Füst Molnár Gábor⁺, Gyulai Ferenc⁺, Horváth Zsolt⁺, Holly László⁺, Illés Zoltán, Inczedy Péter^o, Kajner Péter⁺, Lippai Kitti⁺, Matolay Réka^o, Menyhért Zoltán, Mihalicz Csilla^o, Mikola Klára^o, Nagy Dénes^o, Papp László, Pataki György, Pethő Ágnes^o, Roszík Péter, Rózsa Lajos, Sajgó Mihály, Székács András, Takács-Sánta András, Tanka Endre, Vajda Boldizsár⁺, Varga Zoltán Sándor, Vértes Timea⁺, továbbá az OKB GMO Albizottságának tagjai⁺.

Értesítést kapnak rendezvényünkről: Heszky László, Lövei Gábor, Vida Gábor, az MTA elnöke (Vizi E. Szilveszter), az MTA Agrárretikai Bizottságának elnöke (Hámori József) és a Köztársasági elnök megbízottja (Landi Balázs).

Résztevők listája

- Ángyán József** prof. (DSc.), Szent István Egyetem, Környezet- és Tájgazdálkodási Intézet, Gödöllő
- Bakonyi Gábor** prof. (DSc.), Szent István Egyetem, Állattani és Ökológiai Tanszék, Gödöllő
- Balla László** prof. (DSc.), Magyar Növénynevelők Egyesülete, Budapest
- Bardócz Zsuzsa** dr. (DSc.), Norvég Génökológiai Intézet (*GENØK*), Norvégia/Skócia/Magyarország
- Bauer Lea**, Biokontroll Hungária Kht., Budapest
- Bohus Anita**^o, Magyar Nemzet, Budapest
- Bumbulucz László**^o dr., Scanagro, Budapest
- Békési László** prof. (CSc.), Kisállattenyésztési és Takarmányozási Kutatóintézet, Méhtenyésztési és Méhbiológiai Osztály, Gödöllő
- Darvas Béla** prof. (DSc.), MTA Növényvédelmi Kutatóintézete, Ökotoxikológiai és Környezetanalitikai Osztály, Budapest
- Fidrich Róbert**^o, Magyar Természetvédők Szövetsége, Budapest
- Gyulai Ferenc**⁺ dr. (DSc.) OMMI Agrobotanikai Központ, Tápiószele
- Homoki Hajnalka**⁺, Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium, Nemzetközi Környezetpolitikai Főosztály, Budapest
- Horváth Zsolt**⁺ dr., Magyar Élelmiszer-biztonsági Hivatal, Budapest
- Hullán Tibor**⁺ dr., Vetőmag Szövetség és Termék Tanács, Budapest
- Illés Zoltán** dr., Országgyűlés Környezetvédelmi Bizottsága, Budapest
- Inczédi Péter**^o, Crompton Eu. Ltd., Budapest
- Kajner Péter**⁺, Magyar Környezet-gazdaságtani Központ, Budapest
- Lippai Kitti**⁺, Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium, Nemzetközi Környezetpolitikai Főosztály, Budapest
- Márai Géza** dr., Szent István Egyetem, Környezet- és Tájgazdálkodási Intézet, Gödöllő
- Mihalicz Csilla**^o, *Nők Lapja*, Budapest
- Mikola Klára**^o, Természetesen Ökológiai és Természetes Életmód Alapítvány, Budapest
- Móra Veronika**^o, Ökotárs Alapítvány, Budapest
- Pethő Ágnes**^o, dr., Fauna Egyesület, Budapest
- Pusztai Árpád** prof. (Ph.D), a Skót Akadémia tagja, Norvég Génökológiai Intézet (*GENØK*), Norvégia/Skócia/Magyarország
- Ruthner Szabolcs**⁺, Vetőmag Szövetség és Termék Tanács, Budapest
- Vértes Tímea**⁺, FVM Biotechnológiai Osztály, Budapest

A Géntechnológiai Hatóság véleménye a hazai koegzisztencia szabályozásról¹

Akáczy Béla

FVM Biotechnológiai Osztály, Budapest

A törvény-módosítás tervezet és annak végrehajtási rendelete notifikáció céljából került Brüsszelbe kiküldésre. *Az Európai Bizottság részletes véleménnyel élt*, valamint megjegyzéseket fűzött az anyaghoz, melyet az előzetesen megadott időben, 2006. február 15-én megkaptunk. Március 1-jén a Koegzisztencia Munkacsoportot összehívtuk, és kértük annak tagjait, hogy a brüsszeli észrevételeket illetően fejtssék ki véleményüket. Arra kértük a munkacsoport tagjait, hogy amennyiben az ülésen elhangzottakat még szükségesnek tartják kiegészíteni, vagy megerősíteni, azt legkésőbb március 10-ig tegyék meg. A válaszlevelet előzetes terveink szerint 2006. május 15-ig készítjük elő.

A Európai Bizottság jelentése két fő részre oszlik, az előzetes megjegyzésekre, valamint az elküldött tervezet részletes véleményezésére:

(A) Előzetes megjegyzések a magyar tervezethez

(Aa) felhívták a figyelmünket arra, hogy a tervezet átdolgozása során vegyük figyelembe – a koegzisztencia intézkedésekkel kapcsolatban – *más országok szabályozásával* kapcsolatban tett észrevételeiket;

(Ab) fenntartja az Európai Bizottság azt a jogát, hogy a javított tervezet esetében ellenőrizze a jogszabályunkban a 2001/18 EK irányelv átültetésének megfelelőségét (a törvény jogharmonizációja);

(Ac) emlékeztettek arra, hogy a koegzisztencia intézkedéseknek arányosnak kell lenniük az elérendő céllal, összhangban kell lenniük az EK szerződés alapelveivel;

(Ad) felhívták a figyelmünket arra, hogy *a nemzeti intézkedések célja nem lehet a kockázatbecslés megkettőzése*, csak a koegzisztencia biztosítása;

(Ae) biztosítottak arról, hogy jelen észrevételek nem határozzák meg előre az Európai Bizottság jövőbeni hozzáállását és döntését a magyar jogszabálytervezet tekintetében.

(B) Részletes vélemény a magyar tervezetről

(Ba) felhívták a figyelmet a megfelelő és érvényes EU jogszabályokra, az azokkal való koherenciára, a hivatkozások megerősítésére (pl. címkézés);

(Bb) azokra az észrevételekre, melyekben a hazai specifikumokra épített szabályozást elfogadhatónak vélik, amennyiben azokat *további nyomatékos indoklással* meg tudjuk erősíteni (pl. 400 m izolációs távolság, szakmai képzés stb.);

(Bc) azokra a megjegyzésekre, amelyek olyan területre irányulnak, melyeknek általunk megfogalmazott szabályozását *nem tartják elfogadhatónak* (pl. felelősségi kérdések, szankciók).

A Koegzisztencia Munkacsoport javaslatainak figyelembevételével a jogszabálytervezetek szakmai és jogi felülvizsgálatát megkezdjük.

¹ Ez a hozzászólás a 2006. március 31-ei, 6. ülésünkön hangzott el

A hazai koegzisztencia szabályozás szakhatósági szempontjai

Homoki Hajnalka

Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium, Nemzetközi Környezetpolitikai Főosztály, Budapest

A hazai koegzisztenciára vonatkozó jogszabály tervezetek széleskörű egyeztetést és számos vitát követően készültek el. A jogszabálytervezeteket hazánk kiküldte az Európai Bizottság számára, amely részletes véleményében számos kritikát fogalmazott meg, és több ponton magyarázatot kért a tervezetekkel kapcsolatban. Magyarország válasza most készül, az egyeztetés első köre megtörtént. ***A tárcák közös célja az, hogy a viszonylag szigorúnak számító, jelenlegi tervezetekben szereplő előírásokon lehetőleg ne kelljen módosítani.*** Véleményünk szerint a legtöbb előírás alapos szakmai indoklással megvédhető az Európai Unióban.

Az FVM a tervezetekbe számos KvVM javaslatot beépített. A tervezetek jelenlegi szövege azonban nyilvánvalóan kompromisszum eredménye. Tárcánk álláspontja a tervezetekkel kapcsolatban az alábbi: ***(i)*** A KvVM eredeti elképzelése az volt, hogy a természetvédelem alatt álló és NATURA 2000 területeken megtiltja a géntechnológiával módosított növények termesztését. Az EU Bizottság ezt nem fogadta el, csak a madár- és élőhely-védelmi irányelvekkel összhangban lévő, ***egyedi alapon történő indoklást tartja megfelelőnek.*** Emiatt a tervezet úgy módosul, hogy a termesztés engedélyezése keretében a környezetvédelmi szakhatóság az ilyen területeken történő GMO termesztésről egyedi mérlegelést követően dönt; ***(ii)*** A termesztés engedélyezését és a szomszédok termesztéshez történő hozzájárulását megfelelő rendszernek tartjuk. A hatóság a pufferzóna mértékének megállapításakor például tekintettel lehet az ökológiai gazdálkodókra is, ilyen esetekben nagyobb pufferzónát jelölhet ki; ***(iii)*** A gazdálkodók képzését rendkívül fontosnak tartjuk, hiszen mindenkinek tisztában kell lenni azzal, hogy a GMO-k termesztése másoknak gazdasági kárt okozhat; ***(iv)*** Az izolációs távolságok tekintetében elmondhatjuk, hogy a magyar tervezetben szereplő távolság ***az eddig EU-ban elfogadott jogszabályok közül a lesgigorúbb.*** A termesztési engedélyben – bizonyos esetekben – ennek kétszerese is előírható (kukoricánál 200 m, 400 m). A KvVM ennél nagyobb izolációs távolságokat látott volna szívesen a jogszabályban, az Európai Bizottság véleménye szerint azonban ez így is túlságosan magas. A tárcák célja, hogy a bizottsági észrevételekre adandó magyar válaszban megindokoljuk, miért tartjuk szükségesnek a jelenlegi tervezetben szereplő pufferzóna mértékének változatlanul hagyását; ***(v)*** A kártérítés és felelősség kérdésének rendezését a tárca kiemelkedően fontosnak tartja. Véleményünk szerint a legjobb megoldás az lett volna, ha kártérítési alap került volna felállításra, amelybe egy bizonyos összeget a GMO-t termesztő gazdák befizetnek, szennyezés esetén ebből lehetne kártérítést fizetni a kárt szenvedett gazdáknak. Ezt a megoldást Magyarországon ***alkotmányossági problémák miatt nem lehet alkalmazni.*** További probléma, hogy Európában nem létezik olyan biztosító sem, amelynél biztosítást lehetne kötni az ilyen esetekre. A szabályozás tehát hazánkban a Polgári Törvénykönyv alapján történik (lásd veszélyes üzem). Ennek az eljárásnak előnye, hogy gyorsabb a bírósági eljárás, a bizonyítási kötelezettség pedig nem a károsultat terheli.

A KvVM fontosnak tartja, hogy a GMO-k köztermesztésbe kerülését szigorú jogszabályok szabályozzák. ***Célunk, hogy a MON 810 kukorica termesztésére vonatkozó hazai tiltást továbbra is fenntartsuk,*** megvédjük az EU különböző fórumain, és szigorítsunk az EU jelenlegi engedélyezési eljárásán. Fontosnak tartjuk, hogy tudományosan megalapozottabbak és függetlenek legyenek a táplálkozási és az ökológiai vizsgálatok, ***kivizsgálják a hosszú távú hatásokat*** is, az EU Bizottság pedig ne dönthessen GM-termékek engedélyezéséről annak ellenére, hogy a tagállamok többsége nem támogatja az engedély megadását.

Az IFOAM EU-csoport véleménye a GM-növények engedélyezéséről és a koegzisztenciáról

Ács Sándorné

Kishantosi Vidékfejlesztési Központ Kht. és IFOAM

Az IFOAM (International Federation of Organic Agriculture Movements) az ökológiai gazdálkodás iránt elkötelezett szervezetek nemzetközi szövetsége; 106 ország 750 szervezetét tömöríti. E szervezeten belül működik a 330 európai tagot számláló EU-csoport. A csoport vezetősége 2006. márciusi ülésén megállapította, hogy nincs ok a 2003. novemberében kiadott állásfoglalás megváltoztatására.

Az IFOAM EU-csoport ellenzi a genetikailag módosított termények bevezetését Európába. Nem látja bizonyítottnak, hogy a GM-növények bármiféle érdemi előnyt jelentenének a társadalomnak; nem feltételezi hogy a GM-termények termesztéséből és kezeléséből származó szennyeződés a gyakorlatban elkerülhető. Az egyetlen biztos garancia a szennyezések elkerülésére a GM-termények távoltartása. Biztosítani kell az EU polgárainak azt az alapvető jogát, hogy továbbra is szennyezés mentes, nem GM terményeket termelhessenek és fogyaszthassanak, és semmi esetre se kelljen osztozniuk azokban a kockázatokban és költségekben, amelyet a GM-termények bevezetése jelent. A GM-növények engedélyezésének kérdésében is érvényesülni kell azon **EU-irányelveknek, melyek a mezőgazdaság fenntartható fejlesztésére, a környezet védelmére és a társadalom egészségére vonatkoznak.** Ezen kívül az európai joggyakorlatban két olyan elv is érvényesül, amelyeket figyelembe kell venni: **(i) Az elővigyázatosság elve** megköveteli, hogy a hiteles információ hiányát az engedélyezés akadályának tekintse, mivel a következmények ismeretlenek vagy bizonytalanok; **(ii) A szennyező fizet elve** megköveteli, hogy azok, akik előnyét élvezik a GM-növények engedélyezésének, ne tudjanak kibújni a felelősség terhe alól. Minden kapcsolatos költséget azoknak kell állniuk, akik a GM-termékek forgalmazásából haszonra tesznek szert. Ez azt jelenti, hogy bármilyen, másnak okozott kár miatt az anyagi felelősséget nekik kell vállalni, tekintet nélkül arra, hogy az előírásokat megsértették-e vagy sem. **Kártérítési alapot kell létrehozni, amely a GMO ipar kötelessége.** Az alap az érintett felek kárát egy egyszerű eljárás keretében térítené meg úgy, hogy a kárt szenvedett gazdálkodók igényüket egyszerűen bejelenthessék bírósági eljárás okozta idővesztés nélkül. Az alapkezelőit viszont fel kell ruházni azzal a joggal, hogy bíróság elé citálja azokat, akik a GM-szabályok megszegéséért felelősek. Aggodalommal vettük tudomásul, hogy mind az Európai Bizottság, mind jó néhány tagállam, úgy értelmezi a termények és a vetőmagok véletlen szennyezésére vonatkozó határértékeket, mint azokat a szinteket, amelyek mértékéig a szennyezés állandóan megengedhető. Véleményünk szerint ez a jogi szövegek téves értelmezése. A véletlenszerű olyasmit jelent, ami ritkán és nem szándékosan következik be. **Ha a szennyeződés azért következik be, mert olyan izolációs távolságokat alkalmaznak, amelyeknél tudott, hogy egy bizonyos mértékű szennyeződés bekövetkezik, az nem véletlen, hanem szándékos.** Ha egy véletlen szennyezés forrását felderítik, de nem szüntetik meg, az ismételt szennyezés megint csak nem véletlen. Alapvető követelmény az is, hogy **minden nem GM vetőmag abszolút szennyezés mentes legyen.**

A GM-növények bevezetését szorgalmazók gyakran hivatkoznak a spanyol példára, ezért idézek néhány mondatot az IFOAM EU-csoport spanyol tagjának előadásából: Az új technológia semmilyen előnyt nem mutatott fel. Az ökológiai gazdálkodók fontos szerepet játszottak a szennyezési esetek nyilvánosságra hozatalában. A hagyományos kukoricatáblák szennyeződésére vonatkozóan sem adatok nem állnak rendelkezésre, sem pedig feltáró vizsgálatok nem folytak. Az IFOAM EU-csoport 2006. január 23-án Brüsszelben kiadott sajtóközleményének zárómondata így hangzik: Nem volt és nem lesz semmilyen tolerancia az ökológiai termékek GMO szennyeződésére vonatkozóan.

A bécsi koegzisztencia konferencia szakhatósági tapasztalatai²

Homoki Hajnalka

Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium, Nemzetközi Környezetpolitikai Főosztály, Budapest

A konferenciát az Osztrák Elnökség és az Európai Bizottság rendezte meg annak érdekében, hogy a tagállamok, a politikusok, a gazdák, az élelmiszer feldolgozók, a civil szervezetek és egyéb érdekelték megoszthassák a koegzisztenciával kapcsolatos tapasztalataikat, és hangot adhassanak aggályaiknak. A konferenciát Joseph Pröll osztrák mezőgazdasági, környezetvédelmi és vízgazdálkodási miniszter nyitotta meg. Elmondta, hogy a koegzisztencia központi agrárpolitikai kérdés, melynek alapvető célja, hogy biztosítsa a választás szabadságát. Külön kiemelte, hogy nem lehet hosszútávon korlátozni más gazdálkodási módok létét és **szigorú védelmet kell biztosítani azok számára, akik GMO mentesek kívánnak maradni**. Az EU versenyképességének kulcsát a magas minőségű (GMO-mentes) mezőgazdasági termékek előállításában látja. Mariann Fischer Böll mezőgazdasági és vidékfejlesztési biztos nyitóbeszédében elmondta, hogy tudomásul kell venni azt a tényt, hogy GM-növényeket már legálisan lehet termesztetni az Európai Unióban, és nincs értelme azon vitázni, szeretnénk-e őket Európában, vagy sem. Álláspontja szerint **nem lehet egész régiókra moratóriumot vagy GM-mentességet hirdetni szembehelyezkedve a WTO szabályokkal**. Stavros Dimas környezetvédelmi biztos üdvözölte, hogy a Biológiai Sokféleség Egyezmény keretében moratóriumot fogadtak el az ún. terminátor technológia alkalmazásáról. Fontosnak tartotta kiemelni, hogy Európában meg kell őrizni a learatott termény tisztaságát és a biológiai sokféleséget. Elmondta, hogy a GMO-k elutasítása Európában igen magas, és úgy gondolta **a gazdáknak jogukban áll GM-mentes zónákat létrehozni**. Friedrich-Wilhelm Graffe, az Európai Parlament Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Bizottságának alelnöke kiemelte, hogy azok, **akik be kívánják vezetni a GMO-kat az európai mezőgazdaságba, nem okozhatnak többletköltségeket más gazdálkodóknak**. Kiemelte, hogy az EU által megállapított 0,9 %-os jelölési határértéket sokan rosszul értelmezik, mert az csak a véletlenszerű, technikailag elkerülhetetlen szennyezésre vonatkozik. Vagyis ha egy termék úgy tartalmaz GMO-t, hogy a GM összetevő 0,9 % alatti mennyiségben van jelen, de **tudatosan került a termékbe, azon az alacsonyabb GMO tartalmat is kötelezően fel kell tüntetni**. Felhívta az Európai Bizottságot arra, hogy mihamarabb tisztázza a fogalmat. Kiemelte, hogy a vetőmagokra mihamarabb meg kell állapítani a véletlenszerű, vagy technikailag elkerülhetetlen szennyeződésre vonatkozó jelölési határértéket, amelynek véleménye szerint a kimutathatósági határon kell lennie. Felhívta a figyelmet arra is, hogy a szennyeződés mértéke az idővel exponenciálisan nőni fog.

A konferencia során Dánia, Németország, Hollandia, Spanyolország, Alsó-Ausztria, Csehország és Magyarország ismertette hatályos vagy tervezett koegzisztencia jogszabályait. A tagállamokban az együtt termesztés szabályozási megközelítése rendkívül eltérő. A konferencia során felmerült problémák: **(i)** Európában nincs olyan biztosító, amelynél lehetne GMO szennyeződésre biztosítást kötni, így nagyon nehéz megoldani a kártérítés és felelősség kérdését; **(ii)** Az EU évek óta képtelen határértéket megállapítani a vetőmagvak GM-szennyeződésére, holott ez a koegzisztencia megvalósíthatóságának az alapja; **(iii)** Az új technológia bevezetésének többletköltségei a hagyományos és ökológiai termékek árát is növelni fogja; **(iv)** A GMO mentes régiók részéről felmerült az igény, hogy a EU Bizottság ismerje el őket; **(v)** Amennyiben nagyon eltérőek lesznek a tagállami koegzisztencia jogszabályok az sokféle feszültség forrásává válhat.

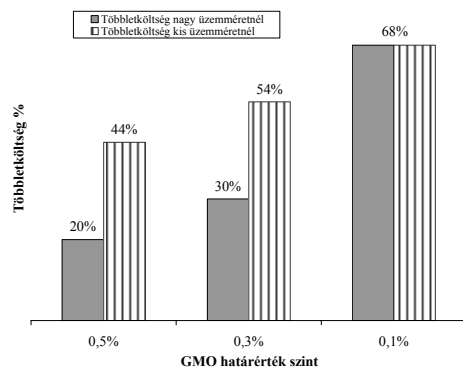
² Bécs, 2006. április 4-6.

A bécsi koegzisztencia konferencia tapasztalatai a vetőmagtermesztők szempontjából³

Hullán Tibor és Ruthner Szabolcs
Vetőmag Szövetség és Termék Tanács, Budapest

A rendezvényen az európai vetőmag szakmát az Európai Vetőmag Szövetség (ESA) főtákará Garlich von Essen úr képviselte. Az ESA 1999 óta próbálja elérni a megfelelő határérték kialakítását. A GM-vetőmagvak megjelenése a nem transzgenikus vetőmagtételben is elkerülhetetlen, tehát a zéró tolerancia elve nem érvényesíthető. A megfelelő határérték megállapítása alapját képezi a címkézésnek, a nyomonykövethetőségnek. **Az európai vetőmagszakma évek óta várja a határérték felállítását**, amely figyelembe veszi a technikailag elkerülhetetlen GMO-k jelenlétét a konvencionális vetőmagtételben. **Ennek hiánya veszélybe sodorja az európai vetőmag-előállítás fenntarthatóságát.** Az EU Bizottságnak azonnal cselekednie kell, és megfelelő javaslattal kell előállnia. A vetőmag cégeknek és szaporító gazdaságoknak hatalmas tapasztalattal áll a rendelkezésükre a koegzisztencia területén. A legjobb példa erre, hogy a Közös Fajtakatalógusban 3500 kukoricafajta található, amelyek nagy többsége előállításra kerül.

A határérték kialakításának fő vezérlő elve, hogy az ilyen határértékű vetőmagnak használatával a maximális 0,9%-os szennyeződési szint biztosítható legyen a megtermelt takarmányban, élelmiszerben. Ebből kifolyólag az egyes vetőmag-határértékek növényfajonként eltérőek lehetnek. Az EU-ban és hazánkban is a kukorica-vetőmag az, amelynél a legégetőbb szükség van határérték felállítására. A EU Bizottság mérlegelésénél az alábbi határértékek jöhetnek számításba: **(i)** 0,5% – ez a határérték a jelenlegi vetőmag-előállítási körülmények között, vagy azok csekély módosításával is biztosítható; **(ii)** 0,3% – a vetőmag-előállítóknak új intézkedéseket szükséges bevezetniük; **(iii)** 0,1% – ez a vetőmag-minősítési szabályok módosításával jár. A plusz intézkedések betartása többletköltséggel jár. **Minél szigorúbb a határérték, annál nagyobbak a konvencionális és biovetőmag-előállítás költségei.** Az Európai Vetőmag Szövetség megbízásából nagy európai vetőmagcégek bevonásával folytatott vizsgálatok (lásd ábra) jól mutatják az egyes határértékek betartásának költségnövelő hatását. Ugyancsak jól látszik, hogy a **kisgazdaságok számára nagyságrendekkel magasabb a határérték betartásának költsége.**

Összefoglalásul: A vetőmag határérték kialakítására feltétlenül szükség van és az EU koegzisztenciával kapcsolatos politikájának szerves része kell hogy legyen. Bármilyen határérték bevezetése költségtöbbletet jelent. Olyan határérték és izolációs távolság kialakítása, amelyik szigorúbb annál, mint amit a 0,9 % jelölési küszöb betarthatósága megkövetelne: diszkriminatív és aránytalan, szükségtelen versenyhátrányt jelent.

³ Bécs, 2006. április 4-6.

Koegzisztencia, avagy a választás szabadsága⁴

Móra Veronika

Ökotárs Alapítvány, Budapest

Csúcstechnika, büféebéd, gálavacsora – de mi volt mindennek a célja? Mi lesz a gazdákkal és a méhészekkel? Miért a Monsantoval szerződő Mezőgazdasági Kutatóintézet igazgatója képviselte hazánkat előadóként e rendezvényen?⁵ Mariann Fischer Böll mezőgazdasági biztos kifejtette, hogy a koegzisztencia kizárólag gazdasági kérdés, míg Stavros Dimasz környezetvédelmi biztos szerint a környezet védelmét is szolgálnia kell. Friedrich-Wilhelm Graefe zu Baringdorf, az Európai Parlament Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Bizottságának elnöke pedig egyenesen amellettt tört pálcát, hogy szükség lenne egységes, európai szabályozás kidolgozására – a Parlament bevonásával. Amint a kérdések feltételére és vitára került sor, fel is forrósodott a hangulat, a levezető elnök alig tudta leállítani a hozzászólók hadát. A délutáni szekcióülésen, amelyen részt vettem, főleg a spanyol mezőgazdasági minisztérium képviselője generált vitát, aki bemutatta, hogy a génmódosított kukorica termesztése mennyire kedvez a spanyol gazdáknak, és a koegzisztencia előírások betartásával (20 m-es védőtávolság mellett) minden tökéletesen rendben van. A hallgatóságból azonban többen is cáfolták állításait – részben a *Greenpeace*, amely a közelmúltban készített jelentést a spanyol helyzetről, részben pedig helyi biogazdálkodók.

Egyértelművé vált a két nap folyamán, hogy a koegzisztenciával kapcsolatos problémák közül, **a jelölési küszöbértékek mellett, a méhészek tisztázatlan helyzete a legjelentősebb** – többször feltett kérdéseikre végül a záró plenárison kaptak nagy nehezen választ, mely szerint senki nem tudja, hogy ők hogyan védekezhetnének a méz és egyéb termékeik genetikai szennyezése ellen. A végső összefoglaló sem kínált kiutat, csak a Bizottság kliséit ismételte: a hagyományos gazdálkodást folytatni kell, de a génmódosított növények termelőinek is meg kell adni a lehetőséget, biztosítani kell a választás szabadságát.

Ami a hazai részvételt illeti, az FVM végül meglehetősen nagy, nyolcfős delegációt állított össze, amelyből csak hárman voltak a minisztérium munkatársai, a többi öt különféle szakmai szervezeteket képviselt. Bedő Zoltánnak, az MTA Mezőgazdasági Kutatóintézet igazgatójának jutott az a szerep, hogy a délutáni szekcióban bemutassa a magyar koegzisztencia tervezetet, persze az FVM felkészítése mellett. Sem előzetesen, sem így utólag nem derült ki, hogy miért éppen rá esett a választás. **Az is meglepő volt, hogy az előadását felolvasta, de az már kifejezetten kínos, hogy hallgatói kérdésre teljesen félreértelmezett választ adott a MON 810 kukoricára kimondott hazai átmeneti tilalom indoklására vonatkozóan, más kérdésekre meg egyáltalán nem is válaszolt.** Előadása második részében idézett egy általuk végzett felmérést a hazai gazdálkodók körében, amely szerint a gazdák 73%-a hosszabb távon vetne génmódosított növényeket, sőt 62%-a családjával is megetetné. A probléma, hogy ez a vizsgálat, évekkel ezelőtt, talán a 90-es évek végén készült, amikor még sokkal kevesebbet lehetett hallani a fő- és mellékhatásokról. Ami a moratórium indoklását illeti, Bedő szerint erre az intézkedésre azért volt szükség, mert Magyarországon a kukoricamoly nem jelentős kártevő, illetve meg kell védeni a kukorica-vetőmagtermesztést az átkereszteződéstől. Bár mindkét állítás igaz, **egyik sem szerepelt az átmeneti tilalom indoklásában** – ehelyett a Pannon Biogeográfiai Régióban elvégzett és még elvégzendő környezeti hatásvizsgálatokkal támasztotta alá a Géntechnológiai Hatóság a lépését. Nagy kérdés, hogy mit szeretett volna mindezzel elérni az öt felkérő FVM, a hazai törvénytervezet még zajló notifikációs eljárása alatt. **Az előadás üzenete azt a benyomást keltette, hogy a magyar kormányzat nem kívánja határozottan megvédeni saját tervezetét, nincsenek érvei amellettt, hogy miért javasolja épp ezt a szabályozást. Egy felkészültebb kiállítás a magyar érdekek mellett talán gyümölcsözőbb lett volna.**

⁴ Bécs, 2006. április 4-6.

⁵ <http://indymedia.hu/cikk.shtml?x=29404>

A Greenpeace akciója és utóélete

Nemes Noémi

Greenpeace Magyarország, Budapest

A Greenpeace a génmódosított élelmiszerek elleni kampány keretén belül idén februárban több húskonzervet ellenőriztetett az OÉTI GMO laborjában ROUNDUP READY (*glyphosate*-toleráns) szójára. Három mintában a labor génmódosított szójafehérjét talált. **A Szegedi Paprika Zrt. DARÁLT SERTÉSHÚS nevű terméke 3,5%, a Globus LÖNCSHÚS, valamint a Lidl SERTÉSHÚSKRÉM SERTÉSMÁJJAL termékei pedig >5% GM-szójafehérjét tartalmaztak.** Mindhárom esetben a gyártó törvényszegő és fogyasztót félretájékoztató módon elmulasztotta feltüntetni a csomagoláson, hogy terméke GM-élelmiszereknek minősül. Mind a hatóságokat, mind a gyártókat felszólítottuk, hogy vonják ki a GM-szójat tartalmazó termékeket a kereskedelemből. Az Országos Tisztiorvosi Hivatal (OTH) többször tájékoztatta a Greenpeace-t, hogy az ügy folyamatban van, ám érdemi előrelépés nem történt. A Lidl még a Tesco egyik áruházában tartott címkézésünk napján tájékoztatta a Greenpeace-t, hogy Európa-szerte kivonja a lengyel eredetű GM-termékét. Ezt követően a Tesco, a Spar és a Cora áruházláncok is közölték, hogy nem kívánják árulni a törvénytelen módon címkézett termékeket. A Globus termékéről utóbb derült ki, hogy bár a beszállító cég írásban garantálta a GM-mentességet, mégiscsak génmódosított szójafehérjét szállított Magyarországra. A konzervgyár azóta sajtóközleményben erősítette meg a Greenpeace mérésének eredményét és közölte, hogy a jövőben minden beszállítótól bekéri a GM-mentességet igazoló laboreredményeket. A Szegedi Paprika Zrt. perrel fenyegetőzött annak ellenére, hogy azóta már két más lejáratú DARÁLT SERTÉSHÚS termékében (0,8%, >5%) is kimutatta az OÉTI GMO laborja a GM-szójafehérjét. Ezeket a termékeket átadtuk az OTH-nak, amely bevizsgáltatta azok GMO-tartalmát. A tisztifőorvos levélben értesítette a Greenpeace-t, hogy a mérések hasonló eredményeket mutattak, valamint azt, hogy a Szegedi Paprika Zrt. felé saját hatáskörében intézkedik. Időközben a címkézések ellenőrzéséért felelős Fogyasztóvédelmi Felügyelőség is kezébe vette az ügyet. Közlésük szerint is **legjobb esetben hónapok kérdése, hogy a Szegedi Paprika Zrt. nevezett terméke lekerül a polcokról.**

Az 1829/2003/EK rendelet értelmében fel kell tüntetni az adott termék csomagolásán, ha az >0,9% mennyiségben tartalmaz GMO-t. Az európai gyártók úgy tartják, hogy e küszöbérték alatti termékeket jelölés nélkül lehet forgalomba hozni. A jogszabály viszont előírja, hogy **a <0,9% GM-szennyezettségű termékeket is címkézni kell**, csupán akkor lehet a jelölést elhagyni, ha a gyártó bizonyítani tudja, hogy a szennyezés véletlenszerű és technikailag elkerülhetetlen volt.

A *Non-GMO Report* nevű újság⁶ 2005. októberi száma egy esetet közöl a helyes joggyakorlatról. A német hatóságok egy olyan céggel szemben jártak el, amelynek termékében 0,3%-os GM-szójat mértek. A hatóság szerint, mivel a gyártó tudott arról, hogy a szója alapanyag génszennyezett volt, a GMO előfordulás nem volt véletlenszerű. Továbbá, mivel a német piacon hozzáférhető az alapanyag GM-mentes változata, ezért a technikailag elkerülhetetlen feltétel sem teljesül. Magyarországra évente közel **hét-százézer tonna importált szója érkezik.** A nemzetközi Greenpeace felmérése szerint, **ennek körülbelül 75%-a génmódosított.** Nagy része takarmányba kerül daraként, a maradék behozott szójafehérje illetve szójaliszt általában hústermékek összetevője lesz. A GM-takarmánnyal etetett állatokból készülő hús-és tejtermékek csomagolásán európai jogszabályok értelmében nem kell feltüntetni a génmódosítás tényét. Ezzel a fogyasztót választás nélkül hagyták, és így nem lehet nyomást gyakorolni az évente 45 millió tonna szójat importáló európai cégekre. A Greenpeace Európa-szerte egymillió aláírást gyűjt össze annak érdekében, hogy az ezzel kapcsolatos címkézési jogszabályt megváltoztassák, ezáltal biztosítva a fogyasztók választási jogát.

⁶ <http://non-gmoreport.com/>

A GM-élelmiszerek és az egészségünk

Bardócz Zsuzsa és Pusztai Árpád
Norvég Génökológiai Intézet

Az engedélyezés alapja még ma is a **lényegi azonosság**, amely kimondja, hogy ha a hagyományos termény biztonságos, akkor a hozzá hasonló kémiai összetételű GM-termék is biztonsággal fogyasztható. Ezen elv alapján a szivacsos agyhártya-gyulladásban szenvedő marha lényegileg azonos az egészséggel. A növények génetikai módosításának az emberekre és állatokra gyakorolt egészségügyi hatásai a következőképpen csoportosíthatók: **(i)** gasztrointesztinális; **(ii)** immun- és allergén; **(iii)** belső szervekre kifejtett; és **(iv)** reprodukciós hatások.⁷

A boltokban jelenleg élelmiszer alapanyagként kapható, GM-növényekről kimutatták, hogy a GM-szója esetében **horizontális génátvitellel a transzgén átkerül az emberek bélbaktériumába** (Netherwood *et al.*), **a GM-szója visszatartja az állatok növekedését** (Teshima *et al.*), és **megváltoztatja az egerek májának és hasnyálmirigyének anyagcseréjét** (Malatesta *et al.*). Amikor a GM-szóját bevezették, megnőtt az Egyesült Királyságban a **szójaallergiások** száma. A másik GM-növény, a *Bt*-kukorica hatással van emberre és az állatra egyaránt, ugyanis a **Cry-toxin allergén, immunogén és adjuváns** (Vazquez-Padron *et al.*); Filippínó munkásoknál asztmás, allergiás tüneteket váltott ki. A *MON 863*-as kukoricavonalnál a Monsanto saját vizsgálatai szerint is eltérések mutatkoztak a patkányok **hematológiai értékeiben**.

Ennek ellenére az EU engedélyezte a Cry-toxint tartalmazó kukoricát, az *1507*-et. Állásfoglalását így összegezte: **(a)** Az *1507*-es kukorica megfelel a legutóbbi EU biztonsági előírásoknak (...) ugyanis a *Bt*-t több, mint 40 éve biztonságosan használják; **(b)** a Cry1F és a PAT fehérjék, amelyek ebben a kukoricában kifejeződnek nem mérgezőek, és nem okoznak allergiát sem embereknek, sem állatoknak; **(c)** A Cry1F fehérje megvédi a növényt a kártevőktől, így csökkenti a növények permetszer igényét; **(d)** Az *1507*-es kukoricában nincs antibiotikum-rezisztenciát kódoló markergén; **(e)** Az *1507*-es kukorica nem ad okot aggodalomra, ami az EU-n belüli vad kukoricafajták keresztbeporzását illeti; **(f)** Az *1507*-es kukorica kémiai összetételét és tápértékét tekintve lényegileg azonos a hagyományossal, és ugyanolyan biztonságos, mint a hagyományos kukorica; **(g)** Az *1507*-es kukorica nem jelent semmivel sem több környezeti kockázatot, mint a hagyományos fajták.

Fentiekből azt a következtetés vonhatjuk le, hogy a jelenleg forgalomban lévő GM-növények, és a belőlük készült élelmiszerek és takarmányok kezdetleges technikával készültek, nem tesztelték őket tudományos alaposággal, és túl korán engedélyezték piacra kerülésüket. **Az állítás, hogy a GM-élelmiszereknek nincs negatív egészségügyi hatása – a hivatkozott vizsgálatok szerint – korántsem bizonyított.** A jelenlegi helyzetért a fejlesztők, vállalatok, hatóságok és kormányok egyaránt felelősek.

⁷ Chowdhury *et al. Journal of Animal Science* 81: 2546-2551; Domingo *Science* 288: 1748-1749; Ewen & Pusztai *Lancet* 354: 1727-1728; Fares & El-Sayed *Natural Toxins* 6: 219-233; Hashimoto *et al. J. Sci. Food Agric.* 79: 1607-1612; Malatesta *et al. Cell Struct. Func.* 27: 173-180; *J. Anat.* 201: 409-446; *Eur. J. Histochem.* 47: 385-388; Netherwood *et al. Nature Biotech.* 22: 2. Feb. 2004; Prescott *et al. J. Agric. Food Chem.* 53: 9023-9030; Pusztai *Nutr. Health* 16: 73-84; Pusztai & Bardócz In. *Biology of Nutrition in Growing Animals.* 2006 Elsevier; Pusztai *et al. In. Food Safety: Contaminants and Toxins.* 2003 CAB International; *J. Nutr.* 129: 1597-1603; Richard *et al. Environ. Health Perspect.* 24 Febr. 2005; Teshima *et al. J. Food Hyg. Soc. Japan* 41: 188-193; Vazquez-Padron *et al. Life Sciences* 64: 1897-1912; *Biochem. Biophys. Res. Comm.* 271: 54-58; *Brazilian J. Med. Biol. Res.* 33: 147-155.

Az Egészség és a Környezet konferencia GM-élelmiszer panelbeszélgetése⁸

Pusztai Árpád

Norvég Génökológiai Intézet

Az élelmiszerbiztonság, különös tekintettel a genetikailag módosított szervezetekre panelbeszélgetést Kiszél Vilmos az Országos Környezetvédelmi Tanács elnöke vezetette le. Három előadót hallgathattunk meg:⁹ Balázs Ervint, Illés Zoltánt és Pusztai Árpádot. Balázs kifejtette, hogy mint minden új technológiát általános, de nem indokolt ellenkezés fogad. Ez különösen érthetetlen, mert Magyarországon esetleg csak a GM-kukoricának lenne nagyobb jelentősége. A jelenleg moratórium alatt álló *MON 810* jöhetne szóba. ***Ez kukoricamolynak ellenálló fajta, aminek a kártevése Magyarországon nem számottevő.*** Mindezek ellenére, ha nem akarunk lemaradni a nemzetközi versenyben, nagy erőfeszítéseket kellene tennünk GM-kukorica fajták kutatás-fejlesztésére. Illés szerint a tudományos kutatás fő feladata a környezetünk és egészségünk védelme és nem az, hogy ennek révén a globalizálódó nagytőke maximális profitra tegyen szert. Az pedig különösen nehezményezhető, hogy ***némely tudós***, akik ezeknek a vállalatoknak az érdekeit szolgálják, ***hajlandó feladni a tudományos objektivitást.*** Így például, az MTA *ad hoc* bizottsága – amit történetesen Balázs vezetett – a koegzisztencia kérdésében.¹⁰ Pusztai demonstrálta, hogy, a biotechnológiai vállalatok propagandájával ellentétben, ma már ***sok publikált adatunk van arra, hogy a GM-élelmiszerek fogyasztása egészségügyi problémákhoz vezethet.*** A tudomány lassan, de biztosan halad olyan irányba, hogy olyan új módszereket tárjon fel, amelyek segítségével meg lehet vizsgálni azt, hogy a GM-növényeken alapuló élelmiszerek milyen veszélyeket jelenthetnek a fogyasztókra.

A több órán keresztül tartó vita során bebizonyosodott, hogy Magyarországon a GM-növények nagyüzemi termesztésének sem az elméleti sem a gyakorlati alapjai nincsenek meg. Márai Géza négy fontos kérdést vetett fel, amire Balázsnak nem volt kielégítő válasza. Így azt a tézisét, hogy a GM-növények nem jelentenek semmiféle kockázatot sem az egészségre, sem a környezetre, nem tudta kielégítően megvédeni. Azt sem tudta racionális alapokon bebizonyítani, hogy a GM-élelmiszereket az emberek amiatt vetik el, hogy félnek az új technológiáktól. ***Jogunk van – az elővigyázatossági elve alapján – óvakodni a GM-élelmiszerektől, legalább is addig, míg ezeket kielégítően nem tesztelték.*** Arra sem tudott kielégítő indoklást adni, hogy miért van az, hogy bár a Géntechnológiai Bizottsághoz érkeznek olyan adatok, amelyek szerint állatkísérletekben szignifikáns különbségeket találtak, de a bizottság ezeket nem vitatja meg érdemben. Ángyán József örömmel nyugtázta Balázs azon kijelentését, hogy az elsőgenerációs GM-növények termesztésének Magyarországon nincs jelentősége. Ilyen körülmények között ***még érthetlenebbnek tartotta azonban, hogy Martonvásár, ahol dolgozik kutatási szerződést írt alá a Monsantoval.*** Nagy Bálint szerint a GM-növényekkel úgy vagyunk, mint a majom, akit megtanítottak kerékpározni, de azt már nem tudja, hogy ha leesik a lánc, hogyan kell visszatenni. Meg kell értenünk, hogy a tudományos kutatást ezen a területen nem szabad feladnunk és az MTA-nak komoly pénzeket kellene fordítani a mellékhatás kutatásokra. Hajós Gyöngyitől megtudtuk, hogy ***a KÉKI sem kap vetőmagot a Monsanto-tól táplálkozástani vizsgálatokra.*** A magyar környezettudományi kutatások fajtatulajdonosi akadályozásáról már eddig is tudtunk.

A panelbeszélgetés végén az elnök kérdésére a hallgatósága egyöntetűen úgy szavazott, hogy mivel a GM-technológia irreverzibilis helyzet elé állítja a világot, nekünk az elővigyázatossági elve alapján ***fenn kell tartanunk a GM-növények termesztésére vonatkozó moratóriumot.*** Egyetlen jelenlevő sem szavazott ez ellen, Balázs Ervin sem.

⁸ MTA, 2006. május 18; http://www.greenfo.hu/programajanlo/programok_item.php?id=2081

⁹ a negyedik meghívott, Biacs Péter lemondta a részvételt

¹⁰ <http://www.matud.iif.hu/05aug/13.html>; <http://www.zpok.hu/genmanipulacio/doc/MMcikk.pdf>;
<http://www.matud.iif.hu/05okt/18.html>; <http://www.matud.iif.hu/06apr/13.html>;
<http://www.matud.iif.hu/06apr/14.html>

Egy formális szakbizottság tagjának valóságos dilemmája – *Codex Alimentarius* Magyar Nemzeti Bizottság, Biotechnológiával Előállított Élelmiszerek Szakbizottsága

Darvas Béla

MTA Növényvédelmi Kutatóintézete, Budapest

2005. június 3-án Bánáti Diána¹¹, a *FAO/WHO Codex Alimentarius* Bizottság, *Task Force for the Safety of Novel Foods & Feeds* magyar képviselője e-mailben arról értesített, hogy a Codex Magyar Nemzeti Bizottság hasonló nevű Szakbizottságának elnökeként felhatalmazást kapott¹² egy új Szakbizottság létrehozására. Felkért e szakbizottság tagjává, amelyben Balázs Ervin (MTA Mezőgazdasági Kutatóintézete, Martonvásár), Dinnyés András (FVM Mezőgazdasági Biotechnológiai Kutatóközpont, Gödöllő), Dudits Dénes (MTA Szegedi Biológiai Központ), Kovács L. Kornél (Szegedi Tudományegyetem, Biotechnológiai Tanszék), Pauk János (Gabonatermesztési Kutató Kht., Szeged), Szeitzné, Szabó Mária (Magyar Élelmiszer-biztonsági Hivatal) és Szigeti Tamás János (E. Wessling Laboratórium Kft.) már igent mondtak. Gelencsér Évát (FVM KÉKI) kérte fel a titkári teendők ellátására. „Az új élelmiszerek biztonságosságával foglalkozó *Codex Task Force* munkájának előkészítése, illetve az ott folyó munkáról való hazai tájékoztatás lenne szakbizottságunk célja” – olvashattam. Nem volt világos, hogy környezettudományokban való jártassággal mit keresnek egy nem kellően körvonalazott célú bizottságban, amelynek több tagja táplálkozásban hozzá nem értő. Ebbéli aggályomat postafordultával megírtam, s arra gondoltam, hogy ***első, szeptemberre tervezett összejövetelünk alkalmával lemondok egy hozzáértő javára***,¹³ s erre ösztönzőm a többi *fogyasztót* is. Nem hiszek ugyanis a XXI. századi *polihistorokban*.

December 9-én a titkártól egy 20 dokumentumból álló e-mailt kaptam. „A KÉKI, mint Kapcsolattartó Pont, a megfelelő szakbizottsági elnökhöz továbbítja a Rómából érkező dokumentumokat. A Biotechnológiával Előállított Élelmiszerek szakbizottság elnökeként feladatom, hogy megszervezzem a szakbizottságot érintő körlevélre adandó magyar reagálás előkészítését [...] A beérkezett véleményeket az FVM Élelmiszeripari Főosztályán működő Titkárságra juttatom el, ahol a dokumentumok végleges egyeztetése történik meg, a Brüsszelbe történő eljuttatást megelőzően” – *tájékoztattam* a levélből. A munkára két munkanapot kaptam. „Amennyiben ez a bizottság csak ilyen távformában működne, az még engem is komolyan meglepne, bár sok mindennel találkoztam már. Maga, a mostani anyag darabokban érkezett, így egyfajta IQ-teszt az összerakása. Bevallom, ***nem szándékozom ennek megfelelni anélkül, hogy látnám kinek, miért és milyen jellegű információval kellene nekem szolgálni***” – válaszoltam.

2006. március 6-án,¹⁴ majd április 10-én e-mailen újabb, angol nyelvű küldeményeket kaptam *véleményezésre*. Azt válaszoltam: „Ez a bizottság tudtommal eddig sohasem ült össze, vagy ebbéli üléseire meghívást nem kaptam. Kérem, szíveskedjen megküldeni az eddigi összes munkabizottsági ülésünk jegyzőkönyvét, ha rosszul tudom. Úgy gondolom ez a fajta formalitás egészen különös. Magyarázatot várok arra, hogy milyen elvek alapján és miféle munkabizottság a miénk [...] E tárgyú levelem nem az első, s eddig egyetlenre sem kaptam választ.”

Egy hónap telt el csöndben. ***Lassan egy éve vagyok egy nemzeti, fantom-szakbizottság tagja, amely GM-élelmiszerek biztonságosságával foglalkozna?***

¹¹ a Központi Élelmiszertudományi Kutatóintézet (FVM KÉKI) főigazgatója

¹² a felhatalmazó számomra ismeretlen

¹³ kiszemeltjeim Bardócz Zsuzsa és Vajda Boldizsár voltak

¹⁴ az e-mail címzése szerint tag még Dömölki Livia (Fogyasztóvédelmi Szervezetek Országos Szövetsége) és valaki a Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőségről

A Joint International GM Opposition Day hazai eseményei III.

Bauer Lea

Biokontroll Hungária Ellenőrző és Tanúsító Kht., Budapest

2006. április 8-án került megrendezésre, több-kevesebb sikerrel – a nemzetközi GMO ellenes világnap, azaz *JIGMOD (Joint International GM Opposition Day)*. A korábbi, előkészületekről szóló beszámolóknak megfelelően szombat délután tartottak a résztvevő országok egy, a GMO-k kockázatairól, a nemzetközi tapasztalatokról szóló videokonferenciát. Az eseményhez kapcsolódóan aznapra tervezett sajtótájékoztató az érdeklődésnek sajnos nem kedvező időpont miatt nem jöhetett létre.¹⁵ Azonban a konferencia, a sikeres próbakapcsolásokat követően, a tervezett időpontban elkezdődött. A felszólalásokat Pusztai Árpád nyitotta meg az ő személyes kezdeményezésére született és számos tudós, kutató által is támogatott memorandum ismertetésével, valamint a GMO-k térhódításával kapcsolatos aggályok rövid felvázolásával. A sort a résztvevő magyar kutatók folytatták: Bardócz Zsuzsa, Darvas Béla, Békési László és Székács András, akik a szakterületükön végzett kutatásaik eredményeit mondták el a hallgatóságnak. Azonban még mielőtt a magyar meghívott vendégek befejezhették volna mondanivalójukat, a kezdést követő kb. 15-dik percben az országok között fokozatosan megszűnt az összeköttetés. Ezután hosszas próbálkozások után sem sikerült visszaállítani a kapcsolatot. A konferencia itt tulajdonképpen véget ért, csak sokkal később sikerült újra összekapcsolódnunk a francia központtal. Ekkor Pusztai Árpád ismét összefoglalta a már elmondottakat, amit sikeresen rögzítettek a *JIGMOD* központjában. Ez az egyetlen, a konferenciáról fennmaradt anyag.

A résztvevők beszámolóiból az elkövetkező napokban megbizonyosodhattunk arról, hogy a magyar hozzászólásokat még valamennyien látták és hallották, az összeköttetés ezt követően szakadt meg. Ausztriában pl. az elhangzottakra épülve egy valóban érdekes beszélgetés bontakozott ki az osztrák vendégek és a hallgatóság közt. Franciaországban is sikerrel zárult az eseménysorozat, mert bár a konferencia nem sikerült, azonban volt olyan résztvevő város, ahol mintegy tízezer ember gyűlt össze. Érdekesség, hogy ennek ellenére a rendezvény sajtóvisszhangja szinte jelentéktelennek mondható. A *JIGMOD* központjának beszámolója alapján kiderül, hogy véleményük szerint a videokonferenciát valószínűleg *hacker*-támadás érte, mert a helyi monitorokon olvashatatlan, kézzel írt üzenet jelent meg a helyszínekről közvetített képeken. Az egyes résztvevők összefoglalóit a <http://altercampagne.free.fr> honlapon lehet elolvasni.

¹⁵ a figyelem a választás eseményeire irányult

Független vs. ipari kutatás

Darvas Béla

MTA Növényvédelmi Kutatóintézete, Budapest

A mezőgazdasági ökotoxikológia a kémiai növényvédelmen iskolázott. A nem szelektív hatású irtószerek használatbavétele kézenfekvővé tette azt, hogy bizonyos kutatók mellékhatásokkal kezdtek foglalkoztatni. A gyógyszergyártás területéről érkező nemzetközi nagyvállalatok a kezdetekben respektálták a nemzeti elvárásokat, hiszen ezek nélkül a piacok megszerzése lehetetlen volt. Ugyanekkor kemény küzdelmet folytattak egyes kutatók ellen, akik megkérdőjelezték egy-egy vezetőtermékük környezetünkben való maradását. John Coulter 1980-ban a *dichlorvos*¹⁶ használatát kritizálta, amiért a Bayer képviselője a televízió-esatornát perelte be. Mivel Coulter a *chlordan* és *heptachlor* hatóanyagokról sem volt nagy véleményrel a Velsicol¹⁷ helyi kirendeltsége a munkahelyének igazgatójánál panaszolta be. A Velsicol a *Néma tavasz* (Rachel Carson) esetében lépéseket tett azért, hogy leállítsa a könyv kiadását. Az engedélyezés nemzeti kritériumainak azonban e vállalatok is igyekeztek megfelelni. Magyarországra nem került úgy be növényvédőszer-hatóanyag, hogy környezetanalitikai vizsgálatokhoz ne érkezett volna meghatározási módszer, és hogy a hazai hálózat ne ellenőrizte volna annak biológiai hatásait.

Mindezekhez képest több mint meglepő, hogy a GM-növények esetében **ugyanazek a cégek ma megtagadják az együttműködést a független vizsgálókkal, miközben a nemzeti hatóságok ezt megadóan tűrik.** A fajtatulajdonosok GM-vetőmagot csak azoknak adnak, akik gyári engedély birtokában teszik eredményeiket nyilvánossá. Pozitív elbírálásban részesülnek a rosszul tervezett kutatásokat végzők, hiszen az eredménytelenséggel el lehet terelni a figyelmet a tényleges mellékhatásokról. A kontraszelekció meghatározó.

Új momentum egyes vezetőkutatók buzgalma, hogy az eredetileg a fajtatulajdonos kereskedőire háruló tevékenységet átvállalják. A növényi biotechnológiát pártolók közül elkülöníthetők, akik számára a kritika csoportérdekek miatt nehezen befogadható. Ennek oka intézeteik költségvetési hiánya, amely független látásmódjuk legfőbb akadály. Ehhez képest is **szembetűnő a Barabás Zoltán Biotechnológiai Egyesület néhány tagjának tevékenysége, akik a mellékhatás-vizsgálatok lejárására törekednek.** *Hírlevelük* (Dudits Dénes) egyoldalúan tudósított a *MON 810* moratóriummal kapcsolatos *EFSA* aggályokról, s külön felszólalásra jelentette meg csupán a hazai véleményeket.¹⁸ Balázs Ervin¹⁹ és Bedő Zoltán²⁰ a hazai eredmények lejárására törekedik. Mindezt úgy, hogy nem vesznek részt azokon az előadásokon, ahol ezek az eredmények elhangzanak. Kérdéses az, hogy mitől lennének a környezettudományi területek szaktekintélyei, hiszen releváns tevékenységet nem tudnak felmutatni.²¹

A tudomány korlátok közé szorítása nálunk is megkezdődött (lásd *Science War*). Ennek lényegi része a multinacionális cégek érdeke szerint kiválasztott *árutermelő tudományok* térnyerése, amelyben a K+F-re fordítható állami kereteket is közvetve a kockázati tőke használja. Ekkor a tudományos publikációk helyét a reprodukálhatóság kritériumát nem teljesítő szabadalmak foglalják el;²² a termékek életminőséggel kapcsolatos környezet- és egészségügyi ellenőrzését fajtatulajdonosi reklámszövegekre cserélnék.

¹⁶ <http://www.es.hu/pd/display.asp?channel=PUBLICISZTIKA0618&article=2006-0507-2052-43WPFS>

¹⁷ a Sandozon keresztül érkezett a Novartis csoportba

¹⁸ <http://www.zoldbiotech.hu/5-8.htm>; <http://www.zoldbiotech.hu/5-11.htm>; <http://www.zoldbiotech.hu/5-12.htm>

¹⁹ <http://www.atv.hu/friderikusz/?q=node/142>; <http://www.mindentudas.hu/balazservin/20060403balazs.html>;
<http://index.hu/velemeney/olvir/molekula/>

²⁰ <http://www.seta.hu/cgi-bin/digiarch/archivum.cgi?cikkID=97345&show=0&szint=1&lap=0&root=266&order=ASC&perpage=10&ev=&honap=&nap=&keyword=bedo&siteID=256&expID=10>

²¹ <http://www.nol.hu/cikk/393705/>

²² <http://index.hu/politika/belfold/koka0502/>;

<http://www.es.hu/pd/display.asp?channel=PUBLICISZTIKA0534&article=2005-0828-2106-37RJSV>;

<http://www.nol.hu/cikk/404921/>;

http://www.mno.hu/index.mno?cikk=357193&rvt=2&pos=30&s_text=K%F3ka+J%Elnos&s_texttype=&norel=1&pass=3; <http://www.mno.hu/index.mno?cikk=357203&rvt=155>